

SORĞU HESABATI

AZƏRBAYCANDA GƏNCLƏRİN
XARİCİ ÖLKƏLƏRƏ VƏ
İTTİFAQLARA MÜNASİBƏTLƏRİ

Sorğu haqqında

Agora Analitik Kollektiv ölkənin müxtəlif bölgələrində yaşayan 35 yaşadək şəxslər arasında rəy sorğusu keçirib. Sorğuda 400 respondent iştirak edib. Sorğunun əsas məqsədi Azərbaycanda gənc əhali arasında müxtəlif ölkələrə və iqtisadi-siyasi birliklərə qarşı münasibətlərin öyrənilməsidir. Sorğu çərçivəsində respondentlərin, həmçinin, Qarabağ münaqişəsi ilə bağlı düşüncələri öyrənilib.

Sorğu 20 noyabr – 27 dekabr 2022-ci il tarixlərində hibrid metodlarla həyata keçirilib. Respondentlərin bir hissəsi sualları üzbəüz müsahibələrlə cavablandırıb. Eyni zamanda, könüllülər sorğuda istifadə edilən sorğunun suallarından ibarət linki öz icmaları vasitəsilə yayıb (əsasən, sosial şəbəkələrdə müxtəlif mövzulu yerli qruplarda). Diqqət yetirilib ki, respondentlər gənc əhəlinin sadəcə müəyyən segmentləri ilə məhdudlaşmasın.

İctimai rəy sorğusunda iştirak edən respondentlərin 56 faizi Abşeron yarımadasında, 44 faizi isə ölkənin digər bölgələrində yaşayan şəxslərdən ibarətdir. Sorğuda ümumilikdə 12 iqtisadi və 29 inzibati rayonda (şəhərdə) yaşayan şəxslər iştirak edib. **Sorğu iştirakçılarının 51%-i kişilərdən, 49%-i isə qadınlardan ibarət olub.**

Respondentlərin yaşadıkları regionlar üzrə bölgüsü:

İqtisadi rayon	Xüsusi çəki
Bakı	48,00%
Mərkəzi Aran	26,50%
Abşeron-Xızı	8,00%
Qazax-Tovuz	4,00%
Naxçıvan	3,75%
Qarabağ	3,00%
Gəncə-Daşkəsən	2,75%
Şəki-Zaqatala	1,75%
Şirvan-Salyan	0,75%
Quba-Xaçmaz	0,75%
Lənkəran-Astara	0,50%
Dağlıq Şirvan	0,25%
Ümumi	100%

Sorğunun nəticələri

Respondentlərin “Azərbaycanı hansı regionun parçası hesab edirsiniz?” sualına verdikləri cavablardan aydın olur ki, Azərbaycanda 35 yaşadək şəxslər arasında ölkənin daha çox qafqazlı kimliyi ön plandadır. Rəyi öyrənilənlərin 60 faizi Azərbaycanı Cənubi Qafqaz regionunun bir parçası olaraq gördüyünü bildirib. Respondentlərin 18 faizi üçün isə, Azərbaycan daha çox Avropa regionun bir hissəsidir. Cavab variantları arasında ən az səs toplayan variant isə, “Yaxın Şərq”dir.

Cədvəl 1: Azərbaycanı hansı regionun bir parçası hesab edirsiniz?

Seçimlər	Say	Xüsusi çəki
Cənubi Qafqaz	241	60,25%
Avropa	72	18,00%
Heç biri	29	7,25%
Bilmirəm	26	6,50%
Mərkəzi Asiya	18	4,50%
Yaxın şərq	14	3,50%
Ümumi	400	100%

Bu suala verilən cavabları respondentlərin yaşayış yerləri üzrə, yəni, Abşeron yarımadası və digər regionlar kimi ayrılıqda nəzərdən keçirdikdə məlum olur ki, Abşeron yarımadasından kənarında yaşayan respondentlər arasında “bilmirəm” və ya “heç biri” cavablarını verən şəxslərin sayı daha çoxdur. Bu isə, paytaxtdan kənarında yaşayan gənclərin ölkənin regional müstəvidəki yeri ilə bağlı təsvürlərinin daha zəif olduğuna işarə edir.

Cədvəl 2: Azərbaycanı hansı regionun bir parçası hesab edirsiniz?

	Abşeron yarımadası	Digər regionlar
Seçimlər	Xüsusi çəki	Xüsusi çəki
Cənubi Qafqaz	66,1%	52,8%
Avropa	19,2%	16,5%
Heç biri	4,0%	11,4%
Bilmirəm	4,0%	9,7%
Mərkəzi Asiya	3,1%	6,3%
Yaxın şərq	3,6%	3,4%
Grand Total	100%	100%

Eyni suala verilən cavablar üzrə qadın və kişi respondentlərin nəticələri arasında da fərqli trendlər müşahidə edilir. Kişi respondentlərin 23 faizi Azərbaycanı Avropanın tərkib hissəsi kimi gördüyü halda, qadınlar arasında bu göstəricinin xüsusi çəkisi daha aşağı – 13 faizə bərabərdir. Digər tərəfdən, qadın respondentlər arasında “Cənubi Qafqaz”, eləcə də, “bilmirəm” və “heç biri” cavablarını seçənlərin sayı daha çoxdur. Qadın və kişi respondentlərin cavabları arasında ortaya çıxan fərqləri Azərbaycanda qadınların siyasi müzakirələrdə iştirak və məlumatlılıq imkanlarının daha aşağı olması ilə izah etmək mümkündür.

Respondentlərin “Azərbaycanın aşağıdakılardan hansı ilə siyasi ittifaqa daxil olmasını istərdiniz?” sualına verdikləri cavablardan aydın olur ki, ölkədə gənclər arasında Avropa İttifaqı ilə yaxınlaşmasını dəstəkləyənlərin sayı, Avrasiya İttifaqına nəzərən kəskin yüksəkdir.

Cədvəl 3: Azərbaycanın aşağıdakılardan hansı ittifaqa daxil olmasını istərdiniz?

Seçimlər	Xüsusi çəki
Avropa Birliyi	61,00%
Avrasiya İqtisadi İttifaqı	3,25%
Heç biri	15,75%
Bilmirəm	20,00%
Ümumi	100%

3-cü cədvəldən göründüyü kimi, respondentlərin 61 faizi Avropa İttifaqına daxil olmağı dəstəklədiyi halda, cəmi 3 faizi Avrasiya İttifaqına qoşulmağı dəstəkləyib. Sorğu iştirakçılarının 20%-i, yəni, hər beş gəncdən birinin məsələ ilə bağlı fikri olmadığını qeyd edib. Bu nəticəni də ölkədə gənclər arasında əsas xarici aktorlarla bağlı etimadın və ya məlumatlılığın aşağı olmasının göstəricisi hesab etmək olar.

Respondentlərdən 14 ölkə haqqında münasibətlərini bildirmələri istənmişdir. Müvafiq cavab variantları “çox bəyəmirəm”, “bəyəmirəm”, “neytral”, “bəyənmirəm” və “heç bəyənmirəm” şəklində müəyyən edilib. Cavablarının analizi göstərir ki, Azərbaycanda gənclər arasında ən çox müsbət münasibət bəslənən ilk üç ölkə Türkiyə (82%), Böyük Britaniya (71%) və Almaniya (71%). Qeyd edək ki, müsbət münasibət dedikdə “çox bəyəmirəm” və “bəyəmirəm” cavab seçimlərinin cəmi nəzərdə tutulur.

Türkiyə Azərbaycanın ənənəvi olaraq ən yaxın müttəfiqidir və bu iki ölkəni ortaq etnik kök, dil, mədəniyyət və din bağlayır. Böyük Britaniya da, həmçinin, Azərbaycanın enerji sektorunda ciddi investisiyalara malikdir və bu səbəbdən beynəlxalq müstəvidə Azərbaycanın mövqeyini dəstəkləyir. Almaniyanın Azərbaycanda ən çox müsbət yanaşılan ölkələrdən biri olması isə, daha çox Almaniyanın sosial-iqtisadi inkişaf səviyyəsi və əhali arasında bu ölkəyə miqrasiya istəyi ilə

əlaqəli hesab edilə bilər. Təsadüfi deyil ki, “Hansı ölkəyə köçmək istərdiniz?” sualına ən çox verilən cavab variantlarından biri məhz Almaniyaadır.

Cədvəl 4: Aşağıdakı ölkələrlə bağlı münasibətiniz necədir?

Ölkənin adı	Çox bəyəniməm	Bəyəniməm	Neytral	Bəyənmirəm	Heç bəyənmirəm
Türkiyə	40%	42%	12%	1%	5%
Böyük Britaniya	28%	43%	23%	4%	2%
Almaniya	28%	43%	23%	4%	2%
Ukrayna	18%	46%	31%	4%	1%
ABŞ	23%	38%	27%	9%	3%
İsrail	20%	37%	29%	10%	4%
Gürcüstan	9%	46%	37%	7%	1%
Pakistan	12%	33%	41%	9%	5%
Fransa	11%	23%	29%	23%	14%
Çin	6%	22%	42%	21%	9%
Səudiyyə Ərəbistanı	5%	15%	46%	21%	13%
Rusiya	3%	14%	32%	28%	23%
Ermənistan	1%	4%	17%	14%	64%
İran	1%	3%	24%	32%	40%

Sorğu iştirakçılarının ən çox müsbət münasibət bildirdikləri 4-cü ölkənin Ukrayna olması, Azərbaycanda gənclər arasında Rusiyanın Ukraynanı işğalından sonra sonuncuya artan dəstəyi ifadə edir. Əgər respondentlərin 64 faizi Ukraynaya qarşı müsbət mövqedə olduğunu bildiribsə, Rusiyaya qarşı bu mövqedə olanların xüsusi çəkisi cəmi 17 faizdir. Yəni, təxminən dörd dəfə daha aşağı. Sorğuda iştirak edən gənclərin yarısından çoxu – 51 faizi Rusiyaya münasibətini “bəyənmirəm” və ya “heç bəyənmirəm” kimi ifadə edib. Bu göstərici ilə, Rusiya respondentlərin ən çox mənfi münasibət göstərdiyi üç ölkədən biridir. Lakin, respondentlər arasında Rusiya ilə bağlı ən çox diqqət çəkən məqamlardan biri gənclərin yaşayış yerlərinə əsasən, Rusiyaya qarşı olan münasibətdəki fərqlərlə bağlıdır.

Cədvəl 5: Rusiyaya qarşı münasibətiniz?

Seçimlər	Abşeron yarımadası	Region
Çox bəyəmirəm	1%	5%
Bəyəmirəm	10%	19%
Neytral	30%	34%
Bəyəmirəm	31%	26%
Heç bəyəmirəm	27%	17%
Ümumi	100%	100%

Göründüyü kimi, əgər Abşeron yarımadasında yaşayan gənclərin cəmi 11 faizi Rusiyaya qarşı müsbət münasibət bəslədiyini bildirib, ölkənin digər regionlarında yaşayan gənclər arasında həmin göstərici iki dəfə daha yüksək – 24 faizə bərabərdir. Eyni zamanda, paytaxtdakı gənclərin 58 faizi Rusiyaya qarşı münasibətini “bəyəmirəm” və ya “heç bəyəmirəm” şəklində ifadə etdiyi halda, regionlarda eyni göstərici cəmi 43 faizdir. Azərbaycan vətəndaşlarının ən çox miqrasiya etdiyi ölkə məhz Rusiyadır. Xüsusilə, ölkənin əyalətlərində işsizlikdən əziyyət çəkən gənclərin üz tutduğu ilk istiqamət hımin ölkədir və çoxsaylı gənclər üçün Rusiya iş bazarı kimi əhəmiyyətlidir.

Respondentlərin ən az müsbət mövqə bildirdiyi ölkə Azərbaycanla 30 ildir müharibə şəraitində olan Ermənistan yox, ölkənin cənub qonşusu İrandır. Sorğu iştirakçılarının 5 faizi Ermənistana müsbət hislər bəslədiyini bildirdiyi halda, İranla bağlı oxşar göstərici cəmi 4 faizdir. Bu ikisi, seçimlər arasında ən aşağı müsbət hisslərin bəsləndiyi ölkələr olmaqla yanaşı, həmçinin, mənfi cavab variantlarının, yəni, “bəyəmirəm” və “heç bəyəmirəm” cavab variantlarının ən çox seçildiyi ölkələrdir. Respondentlərin 78%-i Ermənistana, 72%-i isə İrana mənfi hislər bəslədiyini bildirib.

Həmçinin, son dövrlər Qarabağ münaqişəsi ilə bağlı Azərbaycana tənqidi mövqə ifadə edən Fransaya qarşı Azərbaycan cəmiyyətində mənfi yanaşma formalaşmışdır. Respondentlər arasında Fransa barədə müsbət düşüncədə olanların xüsusi çəkisi (34%) Böyük Britaniya və Almaniyaya nəzərən iki dəfə daha aşağıdır. Həmçinin respondentlərin 37 faizi Fransaya qarşı mənfi münasibət bəslədiyini bildirib. Bununla da Fransa Ermənistan, İran və Rusiyadan sonra gənclər arasında ən çox mənfi münasibət bəslənən ölkəyə çevrilib.

Səudiyyə Ərəbistanı və Çinlə bağlı neytral cavab variantını seçənlərin çoxluğu ilə bağlıdır. Respondentlərin müvafiq olaraq 46 faizi və 42 faizi adı çəkilən ölkələrə qarşı neytral mövqedə olduqlarını bildiriblər. Bu, xüsusilə də, Çinin dünyada və regionda böyüyən gücə çevrilməsinə rəğmən Azərbaycan gəncləri arasında müsbət və ya mənfi təəssürat yaratmadığını göstərir.

Sorğu çərçivəsində respondentlərdən qeyd edilən ölkələri bəyənib-bəyənmeməklə yanaşı, hansı ölkələri Azərbaycanın müttəfiqi, hansı ölkələri isə Azərbaycanın təhlükəsizliyinə təhdid olaraq gördükləri də soruşulmuşdur.

Cədvəl 6: “Aşağıdakı ölkələrdən hansını Azərbaycanın müttəfiqi hesab edirsiniz?” sualında respondentlərin ən çox seçdiyi ölkələr:

	Ölkə	Xüsusi çəki
1	Türkiyə	90%
2	Pakistan	61%
3	İsrail	50%
4	Ukrayna	26%
4	Gürcüstan	26%

Cəmi 5 ölkəni sorğu iştirakçılarının ən azı dördüdə biri Azərbaycanın müttəfiqi hesab edir. Bunlar Türkiyə, Pakistan, İsrail, Ukrayna və Gürcüstandır. Avropa ölkələrinə müsbət münasibətin olmasına, eləcə də ölkə əhalisinin mütləq əksəriyyətinin Avropa Birliyi ilə yaxınlaşmanı dəstəkləməsinə baxmayaraq, heç bir qərb ölkəsi əhalinin dominant hissəsi tərəfindən müttəfiq olaraq görülmür.

“Aşağıdakı ölkələrdən hansıları Azərbaycanın təhlükəsizliyinə təhdid hesab edirsiniz?” sualına verilən cavablardan aydın olur ki, Azərbaycanda gənclər arasında ölkənin təhlükəsizliyinə ən böyük təhlükə kimi görülən ölkə Rusiyadır. Sorğuda iştirak edən şəxslərin 81 faizi Rusiyanı Azərbaycanın təhlükəsizliyinə təhdid hesab edir. Növbəti yerləri tutan Ermənistan və İranla bağlı isə oxşar göstərici bir-birinə çox yaxındır. Fransanın son dövrlər Ermənistanla ortaq mövqedən çıxış etməsi gənclərin təxminən üçdə birinin bu ölkənin Azərbaycanın milli təhlükəsizliyinə təhdid olaraq görməsinə gətirib çıxarıb. Maraqlıdır ki, respondentlərin 8 faizi ABŞ-ı Azərbaycanın müttəfiqi hesab etdiyi halda, onların 17 faizi ABŞ-ı Azərbaycanın təhlükəsizliyinə təhdid hesab edir. Hindistanla bağlı qeydə alınan nəticənin də nisbətən yüksək olması Qarabağ münaqişəsi ilə bağlı ola bilər. Nəzərə almaq lazımdır ki, Hindistan Ermənistanın silah ixracatçılarından biridir.

Ümumilikdə “Aşağıdakı ölkələrdən hansıları Azərbaycanın təhlükəsizliyinə təhdid hesab edirsiniz?” sualına verilən cavablarına analizi göstərir ki, sadəcə altı ölkənin topladığı səsərin xüsusi çəkisi ikirəqəmli həddədir.

Cədvəl 7: “Aşağıdakı ölkələrdən hansını Azərbaycanın təhlükəsizliyinə təhdid hesab edirsiniz?” sualında respondentlərin ən çox seçdiyi ölkələr:

	Ölkə	Xüsusi çəki
1	Rusiya	81%
2	Ermənistan	74%
3	İran	73%
4	Fransa	35%
5	ABŞ	17%
6	Hindistan	13%

Sorğu çərçivəsində 35 yaşadək olan şəxslərdən, həm də, Qarabağ münaqişəsi ilə bağlı fikirləri soruşulub. “Yaxın illərdə Azərbaycan və Ermənistan arasında münaqişənin həll olacağına inanırsınız mı?” sualına verilən cavablardan aydın olur ki, gənclərin əksər hissəsi münaqişənin tezliklə başa çatacağı ilə bağlı pessimist fikirdədir. Respondentlərin 52 faizi münaqişənin yaxın illərdə həll olacağına inanmadığını bildirib. Cəmi 23% respondent yaxın illərdə münaqişənin həll olacağına inanır. Respondentlərin daha 25 faizi isə, “bilmirəm” cavabını seçib.

Cədvəl 8: “Yaxın illərdə Azərbaycan və Ermənistan arasında münaqişənin həll olunacağına inanırsınız mı?”

Seçimlər	Xüsusi çəki
Bəli	23%
Xeyr	52%
Bilmirəm	26%
Ümumi	100%

Respondentlərin böyük hissəsi yaxın illərdə Azərbaycan və Ermənistan arasında münasibətlərin normallaşmasını gözləməsələr də, bunu istəyirlər. Belə ki, “Azərbaycan və Ermənistan arasında münasibətlərin normallaşdırılmasını dəstəkləyirsiniz mi?” sualına verilən cavabların analizi göstərir ki, respondentlərin 62%-i münasibətlərin normallaşmasını dəstəklədiyini bildirib.

Cədvəl 9: “Azərbaycan və Ermənistan arasında münasibətlərin normallaşdırılmasını dəstəkləyirsinizmi?”

Seçimlər	Xüsusi çəki
Bəli	62%
Xeyr	22%
Qərarlısım	17%
Ümumi	100%

Sorğu iştirakçıları Azərbaycan və Ermənistan arasında münasibətlərin normallaşmasını dəstəkləsə də, respondentlərin böyük əksəriyyəti – 59 faizi Qarabağda azərbaycanlıların və ermənilərin birgəyaşayışını mümkün hesab etmir.

Cədvəl 10: Qarabağda azərbaycanlıların və ermənilərin birgəyaşayışını mümkün hesab edirsinizmi?

Seçimlər	Xüsusi çəki
Bəli	26%
Xeyr	59%
Qərarlısım	15%
Ümumi	100%

Qarabağ ermənilərinə Azərbaycanın tərkibində hər hansı bir status verilməsi məsələsində də, gənclərin əksəriyyəti bir düşüncədədir. Respondentlərin dördü üçü Qarabağ ermənilərinə Azərbaycan daxilində hər hansı status verilməsini dəstəkləmədiyini bildirib.

Cədvəl 11: Dağlıq Qarabağ ermənilərinə Azərbaycanın daxilində hər hansı bir status verilməsini dəstəkləyirsinizmi?

Seçimlər	Xüsusi çəki
Bəli	10%
Xeyr	76%
Qərarlısım	14%
Ümumi	100%

